

Za téma své rigorózní práce jsem si zvolil problematiku vztahu ochrany životního prostředí a vlastnického práva. Jedná se o problematiku velmi rozsáhlou a komplikovanou, která zasahuje do řady právních disciplín, a to jak v oblasti práva veřejného (zejména v oblasti práva životního prostředí, správního práva, ústavního práva a práva finančního), tak v oblasti práva soukromého (zejm. práva občanského) a v neposlední řadě se stále více dotýká i aspektů práva mezinárodního.¹

Téma této rigorózní práce je zajímavé a zároveň i specifické (a v praxi nezdědka konfliktní) také tím, že se týká dvou na sobě relativně nezávislých, avšak ve skutečnosti vzájemně se značně ovlivňujících institutů, které v právním řádu požívají tu širší tu užší rozsah právní ochrany v důsledku vzájemného vyvažování jimi implikovaných hodnot a zájmů. Těmito instituty jsou na jedné straně vlastnické právo jako tradiční institut soukromého práva a zájem na jeho ochraně, na druhé straně pro lidstvo stále důležitější zájem na ochraně životního prostředí. V souvislosti s uspokojováním materiálních potřeb lidstva a s tím spojeným rychlým vyčerpáváním neobnovitelných zdrojů energie a drancováním životního prostředí je logické, že právní úprava ochrany životního se nemůže obejít bez zásahů do vlastnického práva. Ona pomyslná hranice mezi individuálním zájmem vlastníka a veřejnoprávními zájmy společnosti na jeho omezení z důvodu ochrany životního prostředí a jeho složek prostředí a zajištění trvale udržitelného rozvoje se s vývojem společnosti neustále posouvá. Základní ústavní právní rámec nacházíme v článku 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, kde je uvedeno, že při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Do okruhu subjektů, které podléhají omezení patří nepochybně i vlastníci. Výslovné potvrzení tohoto výkladu pak lze dovést z článku 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, v němž je stanoven zákaz zneužití vlastnického práva na újmu práv druhých, tzn. i na újmu práva každého na příznivé životní prostředí, uvedeného v 35 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Z obou uvedených článků LZPS vyplývá, že zájem na ochraně a příznivém stavu životního prostředí je považována za vyšší zájem, než zájem na nerušeném výkonu vlastnického práva. Ochrana životního prostředí je proto veřejným zájmem a k jejímu zajištění je v souladu s LZPS možné, výkon vlastnického práva omezit, případně i odejmout.

¹ Průchová, I., Chyba, J.: Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu, Masarykova univerzita, Brno 1998.

Předsevzetím této práce je oba výše popsané instituty popsat, poukázat na jejich vzájemné vazby a oblasti, kde nutně musí docházet a také dochází k jejich vzájemným střetům. V úvodu se budu zabývat pojmem životního prostředí, úpravou ochrany životního prostředí, včetně úpravy ústavněprávní a mezinárodněprávní a obecným pojetím vlastnictví složek životního prostředí. V další části se soustředím na vymezení pojmu a charakteristiku vlastnického práva jako práva věcného, jeho obsah a výkon, novodobý vývoj právní úpravy ochrany vlastnického práva, jeho zakotvení v ústavním systému České republiky a mezinárodněprávních dokumentech a obecné přiblížení problematiky omezení vlastnického práva. Za těžiště své práce pak považuji rozbor omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí podle platné právní úpravy ve vztahu k jednotlivým složkám životního prostředí a v na něj navazujících kompenzacích za tato omezení z důvodu ochrany životního prostředí. Závěrem se pokusím o zhodnocení české právní úpravy, zejména s ohledem na problematiku poskytování náhrad za omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí a o stručnou úvahu *de lege ferenda*.

Chtěl bych poukázat na tu skutečnost, že z důvodu dodržení přiměřeného rozsahu a zachování patřičné míry odbornosti této práce jsem ji pojal spíše civilisticky a nebylo mým primárním předsevzetím a jejím účelem analyzovat všechny související témata podrobněji. V neposlední řadě bych chtěl poukázat na to, že jsem v této rigorózní práci úmyslně pominul s ochranou životního prostředí související otázky týkající se oblasti náhrady škod a ekologické újmy, deliktní a trestněprávní odpovědnosti² a další, a to zejména s ohledem na rozsáhlost celé problematiky.

Mé poděkování patří vyučujícím Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, zejména pak konzultantovi této práce Doc. JUDr. Jaroslavu Drobníkovi, CSc., za jejich cenné připomínky a podněty.

² Srov. např. R 2/1987, str. 109-112, R 37/1998, R 62/2000, 25 Cdo 853/2003.